

İran'a Yönelik Suudi Arabistan-İsrail Stratejik Anlatı İttifakı

İsmail Akdoğan*

Öz

Bu çalışma, Nükleer Anlaşma sonrası dönemde (2015-2020) Suudi Arabistan ve İsrail siyasi elitlerinin İran'a yönelik inşa ettikleri stratejik anlatıyı ele almaktadır. Çalışmanın temel amacı, iki ülke yönetimlerinin İran hakkında ürettikleri stratejik anlatıda bir ittifakının olup olmadığını tespit etmek, eğer var ise bu kapsamda hangi temaların üretildiğini saptamaktır. Çalışma sürecinde nitel araştırma yöntemine başvurulmakta, verilerin taranması, toplanması ve tahlili nitel içerik analizi tekniğiyle yapılmaktadır. Her iki ülkeden siyasi seçkinlerin çok taraflı uluslararası toplantılarda yaptıkları konuşma metinleri, çalışma sürecinde birincil kaynaklar olarak taranmaktadır. Taranan kaynaklardan elde edilen veriler, araştırma kapsamında oluşturulan kategoriler esas alınarak sınıflandırılmaktadır. Uluslararası politikada stratejik anlatı inşasını konu edinen çalışmalarda olay anlatısı, sistem anlatısı ve kimlik anlatısı olmak üzere üç farklı düzeyde inceleme yapılmaktadır. Bu çalışma ise yalnızca kimlik anlatısını merkeze almasının yanında, iki farklı ülkenin ortak tehdit olarak gördüğü bir ülkeye karşı ürettiği stratejik anlatıda ittifak ilişkisini incelemektedir. Araştırma sürecinde, hem Suudi Arabistan hem de İsrail yönetiminin İran'ı Orta Doğu'da dengelemek amacıyla stratejik anlatıyı dış politikada bir araç olarak kullanmaya çalıştığı gözlemlendi. İran'a yönelik inşa edilen stratejik anlatılar arasında anlam ve tema üretimi bakımından büyük bir benzerliğin bulunduğu ve İran'ın son derece olumsuz tanımlama ve nitelendirmelerle uluslararası topluma sunulduğu sonucuna ulaşıldı.

Anahtar Kelimeler: Suudi Arabistan, İran, İsrail, Stratejik Anlatı, İttifak.

---

* Dr., Sakarya Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Sakarya, Türkiye, ismailakdogan@sakarya.edu.tr, ORCID:0000-0002-0098-4121

Saudi Arabian-Israeli Strategic Narrative Alignment Against Iran

İsmail Akdoğan*

Abstract

This study deals with the strategic narrative that Saudi Arabian and Israeli political elites construct towards Iran in the post-Nuclear Deal period (2015-2020). The main purpose of the study is to determine whether the governments of the two countries have an alliance in the strategic narrative they forge on Iran and if there is, to determine which themes are produced in this course. In the study process, qualitative research method is applied, survey, collection and analysis of data are conducted with qualitative content analysis technique. Speeches delivered by political elites from both countries at multilateral international meetings are surveyed as a primary source. The data, obtained from the surveyed sources, are classified in the categories created within the scope of the research. In studies that deal with the construction of strategic narratives in international politics, there are three different levels of analysis: issue narrative, system narrative and identity narrative. In addition to its focus on identity narrative, this paper examines the alliance relationship in the strategic narrative produced by two different countries against a shared threatening country. In this article, it was observed that both the Saudi Arabian and Israeli governments tried to use the strategic narrative as a tool in foreign policy to balance Iran in the Middle East. It has been concluded that there is a great similarity in the construction of meaning and themes in the strategic narratives built on Iran and that Iran is portrayed to the international community with extremely negative definitions and attributions.

Keywords: Saudi Arabia, Iran, Israel, Strategic Narrative, Alignment.

---

* Dr., Sakarya University, Faculty of Communication, Department of Journalism, Sakarya, Turkey, ismailakdogan@sakarya.edu.tr, ORCID:0000-0002-0098-4121

1. Giriş

2015 yılında İran ile P5+1 ülkeleri (ABD, Rusya, Çin, İngiltere, Fransa ve Almanya) arasında Nükleer Anlaşma'nın imzalanmasının ardından hem Suudi Arabistan hem de İsrail'in İran'la ilişkilerinde gerilim ve çatışmanın tırmandığı yeni bir dönem başladı. Nükleer Anlaşma'yla birlikte İran'ın başta ABD olmak üzere büyük güçlerle kendi arasında en büyük sorunu teşkil eden nükleer programını çözüme kavuşturması sayesinde dış politikada manevra alanı genişledi. İran'ın genişleyen bu manevra alanı rakip bölgesel güçler olan Suudi Arabistan ve İsrail'in kendisine ilişkin kaygılarını daha da derinleştirdi. İran'ın bölgesel nüfuzunun genişlemesi ve ulusal güç kapasitesinin artması, bu iki gücün İran'a ilişkin güvenlik endişelerini had safhaya çıkardı. Bu süreçte, her ne kadar aralarında diplomatik ilişki bulunmasa da, yeniden şekillenen bölgesel denklemde Suudi Arabistan ile İsrail'in İran karşıtlığında aynı cephede konumlandıklarına tanık olundu. İran'dan duyulan ortak tehdit algıları ve bunların üstesinden gelinmesine dair amaç ve yöntem birliği, Riyad ile Tel Aviv yönetimi arasında daha önce görülmemiş bir düzeyde yakınlaşmayı beraberinde getirdi. İran'ın genişleyen bölgesel nüfuzunun daraltılması ve artan ulusal güç kapasitesinin azaltılması iki ülkenin en temel dış politika önceliği haline geldi. Bu temel amaca ulaşılması için de, nükleer anlaşmanın iptal edilmesi ve yaptırımların yeniden uygulamaya konulması gerekmektedir. İran'a yönelik hangi politikanın neden ve nasıl izlenmesi gerektiği konusunda uluslararası kamuoyunun ikna edilmesine yönelik her iki ülke siyasi elitlerinin dış politikada stratejik iletişimi bir araç olarak kullandığı anlaşılmaktadır. Belirlenen stratejik hedefe ulaşabilmek amacıyla her iki ülkenin de uluslararası topluma İran'ı "sorun kaynağı" olarak sundukları gözlenmektedir.

Bu gözlemden yola çıkan çalışma, 2015-2020 döneminde Suudi Arabistan ile İsrail arasında İran'a karşı kurulan stratejik anlatı ittifakını incelemektedir. Çalışmanın temel amacı, iki ülke yönetimleri arasında İran'a karşı stratejik anlatı ittifakının bulunup bulunmadığını ortaya çıkarmak ve eğer bulunuyorsa hangi temaların kullanıldığını tespit etmektir. Bu temel amaç doğrultusunda çalışma, Suudi Arabistan ile İsrail'in hangi ortak temalarla stratejik anlatı inşasında buldukları sorusuna yanıt aramaktadır. Çalışma, bir stratejik iletişim aracı olarak dış politikada stratejik anlatı kullanımının ortak düşmana karşı ittifak boyutunu ele alarak alanyazına katkı sunma düşüncesindedir. Çalışmanın kapsamı hakkında şu hususların belirtilmesine

ihtiyaç duyulmaktadır. İlk olarak çalışma, Suudi Arabistan ile İsrail arasında Nükleer Anlaşma (2015) sonrası dönemde kurulan stratejik anlatı ittifakına odaklanmaktadır. Bu nedenle iki ülke siyasal seçkinlerinin stratejik iletişim doğrultusundaki dış politika faaliyetlerinin 2015-2020 dönemine bakılmaktadır. İkinci olarak çalışma, Suudi Arabistan ile İsrail arasındaki anlatı ittifakına odaklanmaktadır. Bu nedenle iki ülke arasında diğer başka alanlarda (siyasi, ekonomik ve askeri) herhangi bir ittifakın olup olmadığı konusuyla ilgilenmemektedir. Üçüncü olarak çalışma, Suudi Arabistan ve İsrail tarafından İran'ın neden ortak güvenlik tehdidi olarak görüldüğü sorusuyla ilgilenmemektedir. Ele alınan zaman diliminde İran'ın bu iki ülke tarafından ortak tehdit olarak görüldüğü verili alınmaktadır. Son olarak çalışma, Suudi Arabistan ile İsrail arasında neden stratejik anlatı ittifakı kurulduğu sorusuna da yanıt arama çabası içinde değildir.

Çalışmada, devletlerin uluslararası politikada başvurduğu stratejik iletişim tekniklerinden biri olan stratejik anlatı kavramı kullanılmaktadır. Miskimmon, O'Loughlin ve Roselle'nin (2013) ileri sürdüğü model esas alınmaktadır. Buna göre uluslararası politikada stratejik anlatı olay anlatısı, kimlik anlatısı ve sistem anlatısı olmak üzere üç ayrı seviyede incelenebilmektedir. Ancak bu çalışma, İran'a yönelik yalnızca kimlik anlatısı düzleminde kurulan ittifakı konu edinmektedir. Çalışma, nitel araştırma yönetimine başvurmaktadır. Veriler, her iki ülkeden üst düzey siyasi elitlerin uluslararası kurul, toplantı ve zirvelerde yaptıkları resmi konuşmaları taranarak elde edilmektedir. Elde edilen veriler, nitel içerik analizi tekniğiyle çözümlenmeye tabi kılınmaktadır. Çalışma, üç ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde, stratejik anlatı kavramına ilişkin kavramsal çerçeve üzerinde durulmaktadır. İkinci bölümde, araştırma sürecinde başvurulan yöntem anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde ise, elde edilen veriler sunulmakta, çözümlenmesi yapılmakta ve bulgular tartışılmaktadır.

2. Uluslararası Politikada Stratejik Anlatı

Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında yaşanan büyük ilerleme, uluslararası siyasetin işleyiş biçimi üzerinde önemli yansımaları oldu. Uluslararası ilişkilerde devletlerin birbirleriyle iletişim ve etkileşiminin doğası, bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişime koşut olarak dönüşüm geçirmektedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde internet, bilgisayar ve akıl-

lı telefonların yeryüzünde yaygınlaşması; radyo, televizyon ve gazeteden meydana gelen geleneksel medyanın yanında internet haberciliği ile sosyal medyanın ortaya çıkması devletler açısından hem fırsat ve tehditleri eşzamanlı olarak beraberinde getirdi. Dijital iletişimin getirdiği fırsatlar bakımından değerlendirildiğinde, siyasi elitlerin belirli bir durum hakkındaki karar ve uygulamalarını ulusal ve uluslararası topluma anlatma sürecinde olanaklarının arttığı bir dönem söz konusu oldu. Diğer bir ifadeyle, devletler kamu diplomasisi, propaganda ve algı yönetimi gibi ulusal ve uluslararası kamuoyunu yönlendirmeye yönelik stratejik iletişim faaliyetlerini dijital iletişim kanalları üzerinden yapma fırsat elde ettiler. Örneğin devlet yetkilileri, Twitter, Instagram, Facebook gibi sosyal medya platformları üzerinden iç siyaset ve dış politikaya yönelik gelişmeleri belirli bir çerçevede içinde paylaşarak kamuoyunun düşünce ve davranışlarını etkileme imkanına sahip oldular. Aynı zamanda devlet başkanları Skype, Zoom ve Meet gibi dijital iletişim programları kanalıyla ikili ve çok taraflı uluslararası toplantılar gerçekleştirme ve uluslararası meseleleri görüşme kolaylığı elde ettiler.

Öte yandan bilgi ve iletişim alanındaki yeniliklerin yol açtığı tehditler bakımından değerlendirildiğinde, kitle iletişim araçlarının ilerleyen gelişimi ve yaygınlaşan kullanımı insan kitleleri açısından bilgiye erişimi ve paylaşımı kolay bir insani faaliyet haline getirdi. Bu da, halk kitlelerinin kitle iletişim araçları sayesinde uluslararası gelişmeler hakkında bilgi ve kanaat sahibi olmalarını kolaylaştırdı. Ulusal ve uluslararası kamuoyunun iletişim alanında ortaya çıkan yenilikler vasıtasıyla küresel ölçekte olup bitenler hakkında alternatif kaynaklardan bilgi edinmesi ve kanaat sahibi olması, siyasal elitleri dış politika tutum ve davranışlarını haklı gösterme konusunda meşruiyet sorunu yaşama tehlikesiyle baş başa bıraktı. Devletler, stratejik iletişim teknikleri ile kitle iletişim araçlarını etkin kullandıkları sürece, karar ve uygulamalarını haklı gösterme, rakip ya da düşman tarafın karar ve uygulamalarını ise haksız gösterme olanağına sahip oldular. Geline aşamada, uluslararası politikada kamuoyunun (iç ve dış) önemi artarken, devletlerin dış politikada stratejik iletişim faaliyetlerine daha fazla önem vermek durumunda kaldıkları yeni koşullar ortaya çıktı.

Hükümetler, uluslararası politikada dış politika hedef ve önceliklerini elde edebilmek amacıyla stratejik iletişim araçlarından biri olan stratejik anlatı tekniğini kullanabilmektedirler. Yönetici elitler, diğer devletlerle ilişkile-

ri ve etkileşimleri sürecinde temel hedeflerine ulaşmak yolunda iletişimi, stratejik değerde bir dış politika aracı haline getirebilmektedirler. Bu durum, devletler arası etkileşim sürecinde iletişimin belirli bir amaç uğruna başvurulan bir araç olduğuna işaret etmektedir (Hallahan vd., 2007, s.3). Stratejik iletişimi diğer iletişim türlerinden ayıran en önemli faktör, onun stratejik bir hedefin elde edilmesine hizmet etmesi amacıyla tasarlanıp uygulanmasıdır. Herhangi bir anlatıya stratejik boyut kazandıran, onun belirli bir siyasi hedef doğrultusunda kurgulanmış olmasıdır. Buradan hareketle, önceden planlanmayan, sistematik ve hedef odaklı olmayan iletişim biçimleri stratejik iletişim kapsamında değerlendirilmemektedir (Zaharna, 2010, s.6). Sosyal bilimler alanında anlatının kullanımına bakıldığında, anlatıların insanların siyasal gerçekliğe dair algılarını ve siyasi gelişmeler karşısında verdikleri tepkileri etkilediğini ileri sürülmektedirler (Paterson ve Monroe, 1998, s.315-316). Anlatılar, siyasi davranış belirleme sürecinde kritik rol üstlenmekte, yaşanan siyasi gelişmeleri belirlenen hedef kitleye anlatmak amacıyla kurgulanmaktadır. Sosyal aktörler, anlatı üretiminde bulunarak hem kendilerini hem de içerisinde buldukları sosyal yapıyı yeniden inşa etmektedirler (Suganami, 1999, s.179).

Freedman (2006, s.22), stratejik anlatıyı; “olaylara ikna edici açıklama getirmeyi ve çıkarımlarda bulunmayı sağlayan olay örgüsü” şeklinde tanımlamaktadır. Freedman, askeri çatışmalarda düşman tarafın uygulamalarının meşruiyetini kırmak amacıyla anlatının stratejik amaç doğrultusunda kullanımına dikkat çekmekte, anlatılar üzerinden kamuoyunun “neden askeri gücün kullanılmasına ya da kullanılmamasına ihtiyaç duyulmadığına” ikna edilmeye çalışıldığını ileri sürmektedir. Antoniadis vd. (2010, s.5) ise stratejik anlatıyı, arzu edilen siyasi hedeflere ulaşmak amacıyla geçmiş, şimdi ve gelecek hakkında belirli bir anlam inşa etmeye yarayan iletişim aracı olarak tanımlamaktadır. Örneğin Soğuk Savaş döneminde 1975’te ABD’nin Vietnam’dan ve 1989’da ise SSCB’nin Afganistan’dan çekilme süreçlerini stratejik anlatı inşası düzleminde ele alan Roselle (2006, s.1), bu iki ülke yönetimlerinin dış politika karar ve uygulamalarını stratejik anlatıyı bir araç olarak kullanarak ulusal ve uluslararası kamuoyuna haklı göstermeye yönelik çaba harcadıklarını ortaya koymaktadır.

Siyasi elitler, stratejik anlatılara başvurarak, ulusal ya da uluslararası toplum nezdinde sorgulanan karar ve uygulamalarına dair anlam üretiminde bulunarak onları açıklanabilir ve anlaşılabilir kılmaktadırlar. Bununla bir-

likte yönetici seçkinler, tartışmaya yön vermek ve belirsizliği gidermek için stratejik anlatıya gereksinim duymaktadırlar. Stratejik anlatı aracılığıyla toplum, olaylar hakkında bilgi ve kanaat sahibi olup davranış sergilerken, hükümetler ise kamuoyunun desteğini alamayacaklarını düşündükleri siyasi kararları meşru gösterebilmektedirler (Jankowski, 2013, s.12). Ringsmose ve Börgesen (2011, s.505-528), siyasal iktidarın etkin bir stratejik anlatı üretmesi halinde, askeri müdahalelerine kamuoyunun desteğini kazanma olanağının arttığına dikkat çekmektedir. Holtzhausen ve Zerfass (2015, s.4), stratejik anlatının, iletişime geçen güç merkezlerinin hedefe ulaşmak amacıyla davranış sergiledikleri “maksatlı iletişim pratiği” olduğu üzerinde durmaktadır. Nissen (2015, s.45) ise stratejik anlatıyı, uluslararası politikada güç kazanmak ve korumak amacıyla çatışmaların geçmişi, bugünü ve geleceğini şekillendirebilmeye yardımcı olan bir araç olarak görmektedir.

Diğer taraftan Krebs (2015, s.1-23), stratejik anlatının önceki başarısızlıkları, şimdiki meydan okumaları ve muhtemel geleceği belirli bir neden-sonuç ilişkisiyle sunduğunu dile getirmekte ve uluslararası gelişmelere anlam verme, meşru siyasetin sınırını belirleme ve ulusal güvenlik politikasını şekillendirme gibi alanlarda işlevsel rol üstlendiğini belirtmektedir. Stratejik anlatıyı, çatışma ve savaş durumunda halkın rızasının alınmasını sağlayan temel bir araç olarak tanımlayan Bilgin (2018, s.118) ise, halkın rızasının alınmasının hükümetlere büyük bir güç kaynağı sağladığına ve bu gücün kazanılmasında stratejik anlatının hayati önemi sahip olduğuna dikkat çekmektedir. Stratejik anlatıların bir amaç doğrultusunda inşa edildiğine ve bir stratejik araç olarak kullanımına dikkat çeken Madisson ve Ventsel (2021, s.22), kurgulan anlatılar aracılığıyla anlaşmazlıklara dair anlamının istenilen yönde şekillendirildiğinin ve hedef kitlenin yaşanan gelişmeleri anlamlandırmasına yardımcı olduğunun altını çizmektedir.

Miskimmon, O'Loughlin ve Roselle tarafından muhtelif zamanlarda müşterek ve münferiden yayımlanmış oldukları çalışmalar sayesinde uluslararası politikada stratejik anlatı kavramı sistematik bir boyuta ulaşmıştır. Dış politikada stratejik anlatıya dair alanyazına önemli bir katkı sağlayan bu araştırmacılar, kavrama ilişkin alanyazında genel kabul gören tanımları yapmış bulunmaktadır. Bunlar arasından öne çıkan birkaç çalışmadan bahsetmekte fayda var. Miskimmon vd. (2013, ss.13-14) stratejik anlatıyı; bir taraftan hedef kitlenin düşüncelerini ve davranışlarını şekillendiren, di-

ğer taraftan da meydana gelen gelişmelere, aktörlerin kimliklerine ve uluslararası sisteme ilişkin algı ve izlenimi yönetmek amacıyla hükümetlerin kullandığı bir dış politika aracı olarak tanımlamaktadır. Başka bir deyişle stratejik anlatı, etki alanı genişletmeye ve uygun söylem ortamı oluşturmaya yarayan ve siyasi liderler tarafından kullanılan işlevsel bir araç olarak görülmektedir. İnşa edilen herhangi bir stratejik anlatı; sadece siyasi elitlerin kimliklerini ve ulaşmak istedikleri hedeflerini tanımlamamakta, aynı zamanda bu hedeflere ulaşmanın önündeki engellerin neler olduğunu ve nasıl üstesinden gelineceğini de belirlemektedir (Roselle vd., 2014, s.76). Bunun yanında Miskimmon vd. (2017, s.6;50) stratejik anlatıyı, ulusal ve uluslararası kamuoyunun tutum ve davranışlarını şekillendirmek için siyasi aktörlerin uluslararası politikada meydana gelen gelişmeler hakkında ortak anlam inşa etmeye çalıştığı bir vasıta şeklinde tanımlamaktadır. Siyasi iktidarın stratejik anlatıyı etkin bir şekilde kullandığı takdirde, hem kendi davranışlarını hedef kitle karşısında haklı gösterme olanağı ve hem de hedef kitlenin davranışlarını etkileme imkanını elde etmektedir.

Alanyazındaki mevcut bilimsel çalışmalar değerlendirildiğinde, dış politikada stratejik anlatı inşasının üç ayrı düzlemde incelendiği gözlemlenmektedir (Roselle vd., 2014, s.76). Bunlar; olay anlatısı, kimlik anlatısı ve sistem anlatısı şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu çalışmada, Suudi Arabistan ve İsrail'in İran'a yönelik inşa ettikleri kimlik anlatısına odaklanılmaktadır. Kimlik anlatısı, bir devletin ya da milletin hikayesinin ne olduğunu, hangi değerler ve hedeflere sahip olduğunu anlatır. Bununla birlikte kimlik anlatısı üretiminde bulunan siyasi elitler yalnızca kendileri hakkında değil, diğer aktörlere yönelik de kimlik inşasında bulunmaktadırlar. Dolayısıyla kimlik anlatısında, merkez ülke kendisini hedef kitleye olumlu bir şekilde tasvir ederken, karşı tarafı ise olumsuz temalarla sunmaktadır.

Özetlemek gerekirse dış politikada stratejik anlatının siyasal elitlerin belirli bir gelişme karşısında ulusal ve uluslararası toplumun tutum ve davranışlarını etkilemek, yönlendirmek ve şekillendirmek amacıyla inşa edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu doğrultuda, stratejik anlatıya başvuran devletler dört temel amacı elde etmeye çalışmaktadırlar. İlk olarak, stratejik anlatı inşasında bulunarak yönetici elitler dış politika karar ve uygulamaları hakkında ulusal ya da uluslararası kamuoyu nezdinde meşruiyet üretmeye çalışmaktadırlar. Bu sayede kamuoyunun sorgulamasının önüne geçilmekte, kamuoyunda rıza üretimi sağlanmaktadır. İkinci olarak, stratejik anlatı va-

sıtasıyla bir devlet, herhangi bir olay karşısında takip ettiği belirli bir politikaya dair diğer ülkelerin desteğini kazanmaya çalışmaktadır. Dış politika hedef ve önceliklerinin elde edilmesi sürecinde diğer ülkelerinin desteğini almak hem sorumluluk paylaşımı getirmekte hem de rakip taraf üzerinde üstünlük kurulmasını sağlamaktadır. Üçüncü olarak, stratejik anlatı aracılığıyla herhangi bir devlet, belirli bir gelişme karşısında benimsediği dış politika tutum ve davranışlarına yönelik diğer devletlerin muhtemel karşı çıkışlarını önlemeyi veya azaltmayı amaçlamaktadır. Bu sayede, söyle üstünlüğünü zedeleyecek muhtemel karşı çıkışların önüne geçilmektedir. Dördüncü olarak, stratejik anlatıya başvurularak rakip ya da düşman devletin kendisine yönelik izlenen politika karşısında izleyeceği karşı tutum ve davranışlarının haklı gerekçesinin ortadan kaldırılması, kendi lehine söylem zemini kurmasının engellenmesi hedeflenmektedir.

3. Araştırma Yöntemi

Bu araştırma, 2015'te Nükleer Anlaşma'nın imzalanmasını takip eden zaman diliminde (2015-2020), Suudi ve İsraili siyasal seçkinlerin İran'a yönelik inşa ettikleri stratejik anlatıyı incelemektedir. Çalışma, İran'a yönelik Suudi Arabistan ve İsrail siyasal elitleri arasındaki stratejik anlatı ittifakına odaklanmakta, bu ittifak doğrultusunda öne çıkan temel anlatıları tespit etmeye çalışmaktadır. Buradan hareketle çalışmanın kapsamına dair şu hususların ifade edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Öncelikle çalışma, Nükleer Anlaşma'nın imzalanması sonrası dönemde (2015-2020) inşa edilen stratejik anlatı ittifakını ele almaktadır. Bundan önce iki ülke arasında İran'a yönelik herhangi bir stratejik anlatının olup olmadığı ya da var ise hangi anlatının üretildiği çalışmanın ilgi alanının dışında kalmaktadır. İkinci olarak çalışma, her iki ülkeden de yalnızca siyasi seçkinler tarafından inşa edilen stratejik anlatıları incelemektedir. Dolayısıyla medyada üretilen stratejik anlatılar çalışmanın inceleme kapsamı dışında kalmaktadır. Son olarak çalışma, bu iki ülkenin İran'a yönelik stratejik anlatısının kimlik boyunu ele almakta, olay ya da sistem anlatısıyla ilgilenmemektedir. Bu sebeple çalışmada, söz konusu iki ülke siyasal seçkinlerinin İran'ın nükleer programını ya da İran'la imzalanan Nükleer Anlaşma'yı nasıl tanımladıklarını tespit eden "olay eksenli stratejik anlatı" ile nasıl bir bölgesel düzen tahayyülüne sahip olduklarını saptayan "sistem eksenli stratejik" anlatı incelemesi yapılmamaktadır.

Araştırma sürecinde Miskimmon, O'Loughlin ve Roselle (2013, 2014, 2017) tarafından ileri sürülen uluslararası politikada stratejik anlatı analizi modeli kullanılmaktadır. Bu model, uluslararası politikada stratejik anlatının olay anlatısı, kimlik anlatısı ve sistem anlatısı olmak üzere üç seviyede incelenebileceğini ileri sürmektedir. Herhangi bir bilimsel çalışmada bu model esas alındığında, seçilen vaka üzerinde her üç seviyede de araştırma yapılabilmekle birlikte, bu seviyeler arasından birine de odaklanılabilmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi bu çalışmada, yalnızca kimlik anlatısı incelemesi yapılmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Kaynak tarama ve veri toplama işlemi, nitel yöntemle başvurularak gerçekleştirilmektedir. Toplanan verilerin çözümlemesi ise nitel içerik analizi tekniğiyle yapılmaktadır. Veri tarama işlemi, araştırma yöntemine uygun bir şekilde oluşturulan kategoriler (Tablo 1) esas alınarak gerçekleştirilmektedir. İki ülke siyasi seçkinleri tarafından üretilen ortak temalar belirlenen kategorilere uygun bir şekilde sınıflandırılmaktadır. Araştırma sürecinde bir program kullanılmamakta, manuel çalışma yürütülmektedir. İncelenen yazılı ve yazıya aktarılmış sözlü metinlerde İran'a yönelik stratejik anlatı ittifakı doğrultusunda inşa edilen ortak temalar tespit edilmeye çalışılmaktadır. Şu hususun da altını çizmek gerekir; çalışmada incelenen metinlerde anlatılanların doğru ya da yanlış olduğuna odaklanılmamakta, bu metinlere sosyal olarak kurgulanmış anlatılar şeklinde yaklaşmaktadır. Dolayısıyla çalışma, kurgulanmış anlatıların gerçekliğini sorgulamak yerine, belirli amaç uğruna üstlendiği işlevini anlamaya çalışmaktadır. Kısacası, ortak düşman olarak tanımlanan bir güç merkezine karşı siyasi seçkinler tarafından üretilen anlam ve temaların açığa çıkarılması amaçlanmaktadır.

Veri tarama ve toplama işlemi sürecinde Suudi Arabistan ve İsrail'den siyasi liderlerinin çok taraflı uluslararası toplantılarda yapmış oldukları konuşmalar ve vermiş oldukları demeçler incelenmektedir. Her iki ülkeden de dış politika yapım sürecinde ve karar alma mekanizmasında yer alan üst düzey siyasi elitlerin uluslararası toplantılardaki konuşmalarına odaklanılmaktadır. Bu kapsamda, Suudi Arabistan'dan Kral Selman bin Abdülaziz, dışişleri bakanları Adil Al-Cübeir, İbrahim Al-Assaf ve Faysal bin Ferhan'ın resmi konuşmaları incelenmektedir. İsrail'den ise Başbakan Bünyamin Netanyahu, dışişleri bakanları Avigdor Lieberman ve İsrail Katz'ın resmi konuşmaları ele alınmaktadır. Her iki ülkeden bu siyasal elitlerin her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen BM Genel Kurulu, Münih Güvenlik Konferansı ve Bölgesel Güvenlik Zirvesi'nde yapmış oldukları

konuşmalara odaklanılmaktadır. Bahse konu çok taraflı uluslararası toplantılar, siyasal seçkinlere kendi dış politika karar ve uygulamalarını uluslararası topluma açıklama ve anlatma olanağı sunmakta ve uluslararası toplumu yönlendirme imkânı vermektedir. Hem Suudi Arabistan hem de İsrail'den hükümet yetkililerinin söz konusu kurul, konferans ve zirvelerde yapmış oldukları konuşmalarda özellikle İran bölümleri incelenerek, bu ülke hakkında nasıl bir stratejik anlatı inşa edildiği ortaya çıkarılmaya ve bunlar arasında tema benzerliği tespit edilmeye çalışılmaktadır.

4. Bulguların Tasnif ve Tahlili

Tablo 1, Suudi Arabistan ile İsrail siyasi elitlerinin İran'a yönelik inşa ettikleri kimlik anlatısında kullandıkları ortak temaları göstermektedir. Tablo 1'den de anlaşıldığı üzere, ortak anlatı temaları 11 farklı kategori altında sınıflandırılmış bulunmaktadır. Bu bölümde tespit edilen ortak temaların bahse konu kategoriler düzleminde değerlendirilmesi yapılmakta, elde edilen bulgulara dair tartışma yürütülmektedir. Böylece, Suudi Arabistan ile İsrail arasında ortak bölgesel tehdit olarak gördükleri İran'a karşı hangi ortak temalarla nasıl bir stratejik anlatı ittifakı tesis edildiği anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Tablo 1

Suudi Arabistan-İsrail Ortak Stratejik Anlatı Temalarının Kategorilere Göre Tasnifi

Kategoriler	Temalar
Güvenlik	• Saldırgan dış politika davranışları sergilemektedir. • Bölgede çatışma ve iç savaşları körüklemektedir. • Ulusal, bölgesel ve uluslararası güvenliği tehdit etmektedir.
Egemenlik	• Bölge ülkelerinin ulusal egemenliklerini ihlal etmektedir • Bölge ülkelerinin içişlerine karışmaktadır. • İyi komşuluk ilişkisi kurmamaktadır. • Mezhepçi dış politika takip etmektedir.
İstikrar	• Bölgesel barış ve istikrarı bozmaktadır

Terörizm	• Dünyanın en önde gelen terör destekçisi devletidir. • Terör örgütlerine destek vermektedir.
Silahlanma	• Bölgede silahlanmaya sebep olmaktadır. • Nükleer silah üretmeye çalışmaktadır. • Balistik füze üretmektedir.
Yayımla	• Yayılmacı bölge siyaseti izlemektedir. • Devrim ihracı politikası takip etmektedir. • Bölgede hegemon güç olmaya çalışmaktadır.
Uluslararası Ekonomi	• Uluslararası enerji arzını tehdit etmektedir. • Küresel ekonomiyi istikrarsızlığa sürüklemektedir.
Uluslararası Ulaşım	• Uluslararası deniz seyrüsefer güvenliğini tehlikeye atmaktadır.
Uluslararası Hukuk	• Uluslararası hukuku ihlal etmektedir. • BM kararlarına aykırı davranmaktadır.
İnsan Hakları	• Kendi halkı üzerinde baskı kurmaktadır. • Bölge halkını mağdur etmektedir. • Diktatörlük rejimi uygulamaktadır.
Uluslararası Yaptırım	• Uluslararası yaptırımlar devam etmeli • Yatıştırma politikası terk edilmeli. • Uluslararası baskı kurulmalı.

Not. Bu tablo çalışma sürecinde yazar tarafından oluşturulmuştur.

İlk olarak, *güvenlik* kategorisi altında üretilen temalara bakıldığında ulusal, bölgesel ve uluslararası olmak üzere üç farklı düzlemde ortak anlatı inşa edildiği görülmektedir. Suudi ve İsrail siyasi elitleri, saldırgan dış politika davranışları sergileyen İran'ın yalnızca kendi ülkelerinin güvenliğini değil, bölge ülkelerinin ve bölge dışından ülkelerin de güvenliğini tehlikeye attığını ileri sürmektedirler. Açık bir şekilde İran, yalnızca bölgede değil, aynı zamanda dünyada da güvenlik, istikrar, barış ve refahın bozulmasına sebep olan ve kurulmasına engel teşkil eden en büyük tehdit şeklinde sunulmaktadır (Abdulaziz, 2020; Netanyahu, 2016). Hem Suudi hem de İsrail siyasi seçkinleri, İran'ın kendi ülkelerini yıkmaya çalışan ya da bu niyette olan bir rejim tarafından yönetildiğini ileri sürmektedir. Suudi Dışişleri Bakanı Adil Cubeyr, İran'ı "Suudi Arabistan'ı yıkmaya çalışan bir ülke" şeklinde tanımlamaktadır (Al-Jubeir, 2017a). Benzer bir şekilde İsrail Başbakanı Netanyahu, İran'ı "İsrail'e ölüm" sloganı atan, "İsrail'i her gün yıkmaya çalışan" "İsrail'i yıkma çağrısı yapan bir rejim" şeklinde nitelendirmektedir (Netanyahu, 2017; Netanyahu, 2018b).

Her iki ülke liderliği de kendilerinin ve bölge ülkelerinin İran'ın doğru-
dan ya da dolaylı sorumlu olduğu birçok saldırıya maruz kaldığını ileri
sürmektedir. İran'ın bölgedeki vekil grupları kullanarak kendi toprakla-
rına yönelik saldırılar gerçekleştirdiği, diplomatlara suikast düzenlediği,
büyükelçiliklere baskın yaptığı şeklinde suçlamalara sıklıkla yer veril-
mektedir (Al-Jubeir, 2018b; Netanyahu, 2018b). Suudi tarafı, kendisine
yönelik İran'ın ulusal güvenlik tehdidi oluşturduğu iddiası kapsamında,
Yemen'den Suudi Arabistan'a yönelik balistik füze ve SİHA (Silahlı İn-
sansız Hava Aracı) saldırılarını, Ocak 2016 Tahran büyükelçiliği baskını,
Haziran 2019 Umman Körfezi tanker saldırısını ve Eylül 2019 Aramco
petrol tesislerine yönelik saldırıyı göstermektedir (Abdulaziz, 2020; Al-
Jubeir, 2019; Farhan, 2020a). İsrail tarafı ise, Suudi Arabistan'a yönelik
saldırıları dile getirmekle birlikte, İran'ın Lübnan, Gazze ve Suriye'de bu-
lunan silahlı vekil grupları aracılığıyla sıklıkla kendi topraklarına yönelik
de füze ve roket saldırıları düzenlendiğini ileri sürmektedir (Netanyahu,
2018b). Her iki ülke seçkinleri tarafından İran'ın bu tür saldırgan davra-
nışlarıyla ilk kez karşılaşmadığına ve 1979 İran Devrimi'nden bu yana
benzer davranışların sergilendiğine dikkat çekilerek sorunun süreklilik arz
eden yapısal bir sorun olduğu mesajı verilmektedir.

Güvenlik kategorisinin bölgesel düzlemine bakıldığında İran, Orta
Doğu'da bölgesel güvenliği bozan en büyük tehdit olarak sunulmaktadır.
Sadece Suudi Arabistan ve İsrail'e yönelik güvenlik tehdidi oluşturmadı-
ğı, diğer bölge ülkelerinin de güvenliğini tehdit ederek bölgesel güven-
lik düzenini bozduğu ileri sürülmektedir. İran, bölgede güvenliğin temin
edilememesinin önündeki en büyük engel olarak gösterilmekte ve bunun
üstesinden gelinebilmesi için uluslararası topluma ortak hareket etme çağ-
rısı yapılmaktadır. (Al-Jubeir, 2017a; Farhan, 2020a Netanyahu, 2018a).
Ayrıca, Suudi Arabistan ve İsrail'in bölgede güvenlik, barış ve istikrarı te-
min etmeye çalışırken, İran'ın tam tersi istikamette faaliyet yürüttüğü dile
getirilmektedir. Özellikle İran'ın bölgede yaşanan çatışma ve iç savaşların
arkasında İran'ın bulunduğu ifade edilmektedir. Yemen, Suriye, Lübnan
ve Irak'ta farklı gruplar arasında yaşanan anlaşmazlık, çatışma ve iç sa-
vaşlar İran'ın bu tür faaliyetlerine delil olarak gösterilmektedir. İran'ın bu
ülkelerde bulunan kendine yakın vekil gruplara silah, mühimmat ve mali
kaynak aktarımı yaparak iç savaşları körüklediği ve siyasi tavrı nedeniyle
de taraflar arasında gerçekleştirilen barışçıl görüşmeleri akamete uğrattığı
belirtilmektedir (Al-Assaf, 2019; Katz, 2019).

Güvenliğin uluslararası boyutu değerlendirildiğinde, İran'ın bölge dışın-da da saldırgan ve düşmanca davranışlar sergilemek suretiyle uluslararası güvenliği de tehlikeye düşürdüğü üzerinde durulmaktadır. İran'ın nükleer silah üretmeye çalışarak, nükleer başlık takılabilen kıtalararası balistik füzeler üreterek ve Avrupa, Afrika ve Amerika kıtasında bulunan birçok ülkede bombalı saldırı planlayıp uygulayarak dünya güvenliğini tehlikeye düşürdüğüne dikkat çekilmektedir (Jubeir, 2017a; Farhan, 2020b; Netanyahu, 2015). Her iki ülke liderliği de uluslararası topluma (özellikle Avrupalı büyük güçlere) İran'ın bahse konu saldırganlığı karşısında Suudi Arabistan ve İsrail'in verdiği mücadele sürecinde yanında olma ve ABD'nin İran'a yönelik yaptırımlarına destek verme çağrısı yapmaktadır (Abdullahzizz, 2020; Netanyahu, 2020). Diğer yandan, Güvenlik kategorisinde Suudi siyasi elitlerinden farklı olarak İsraili siyasi elitleri, İran'ın bölgede oluşturduğu güvenlik tehdidi ve saldırgan davranışları nedeniyle İsrail ile Arap ülkeleri arasında tarihi nitelikte bir yakınlaşma yaşandığına sıklıkla vurgu yapmaktadırlar (Netanyahu, 2015).

İkinci olarak, Suudi Arabistan ve İsrail siyasi elitlerinin açıklama ve demeçleri ikinci kategori olan *egemenlik* düzleminde değerlendirildiğinde, İran'ı tanımlayan dört ortak ana tema ön plana çıkmaktadır. Tablo 1'de de görüldüğü üzere İran'ın "bölge ülkelerinin ulusal egemenliğini ihlal ettiği", "bölge ülkelerinin içişlerine karıştığı", "iyi komşuluk ilişkilerine uygun davranmadığı" ve "mezhepçi dış politika izlediği" gibi davranış biçimlerine dikkat çekilmektedir. Örneğin Suudi liderliği, 1648 Westphalia Antlaşması'yla ortaya çıkan modern uluslararası ilişkilerin düzeninin diğer devletlerin "ulusal egemenliğine saygı gösterme" ve "içişlerine karışmama" olmak üzere iki temel ilke üzerine inşa edildiğinin altını çizmekte ve İran'ın bu antlaşma hükümlerine uygun hareket etmediğini öne çıkarmaktadır. Buna ek olarak Suudi yönetimi, "eğer İran ulus-devlet olduğunu ileri sürüyorsa, ulusların egemenliğine saygı duyan ve diğer devletlerin içişlerine karışmayan bir devlet gibi davranış sergilemelidir" uyarısında bulunmaktadır (Al-Jubeir, 2018c; Farhan, 2020b). Ulusal egemenlik ilkesinin ihlal edilemeyecek bir "kırmızı çizgi" olduğunu ifade eden Suudi liderliği, Suudi Arabistan'ın kendi içişlerine yönelik herhangi bir müdahaleyi kabul etmeyeceğinin altını çizmektedir (Al-Jubeir, 2015a; Jubeir, 2018b; Farhan, 2020a). Ayrıca Suudi yönetimi, Tahran yönetimine Arap ülkelerinin içişlerine karışmaktan vazgeçmesi çağrısı yapmakta, İran'la ilişkilerini "iyi komşuluk", "karşılıklı saygı" ve "içişlerine karışmama" temel ilkeleri

düzlemi üzerine inşa edilen bir ilişki biçimi kurmayı arzuladıklarını dile getirmektedir (Al-Jubeir, 2015a). İran'ın mezhepçi dış politika çizgisine de sıklıkla dikkat çeken Suudi yönetimi, Tahran'ın "vatandaşlık ilkesine" uygun davranmayıp kendi sınırları dışında yaşayan Şiiilerin, yaşadıkları ülkelere değil, kendisine bağlı olduklarını düşündüğünü ve buna göre davranışlar sergilediğini ileri sürmektedir. İran'ın Irak, Suriye, Lübnan, Yemen ve Körfez ülkelerinde yaşayan Şiiilerle mezhebi yakınlık üzerinden işbirliği kurmasına ve onları yönlendirmesine dikkat çekilmektedir (Al-Jubeir, 2017a; Farhan, 2020b).

İsrailli siyasi elitlerin konuşmalarında da egemenlik kategorisinde İran hakkında Suudi Arabistan'la benzer tanımlama ve suçlamaların kullanıldığına tanık olunmaktadır. İran'ın bölgede sergilediği tutum ve davranışlar nedeniyle İsrail ve diğer bölge ülkelerinin ulusal egemenliğini açıkça ihlal ettiği ifade edilmektedir. Egemenlik ihlalinin bir göstergesi olarak, İran'ın sürekli bir şekilde "bölge ülkelerinin içişlerine karışması", "iyi komşuluk ilişkisi kurmaması" ve "mezhepçi dış politika izlemesi" gösterilmektedir (Netanyahu, 2018a). İsrail siyasi elitleri, İran'ın "normal bir devlet" gibi davranış sergilemediği, bölge ülkelerinin egemenliklerine saygı göstermediğini ileri sürmektedir. İran "normal bir devlet" gibi muamele görmek istiyorsa, öncelikle kendisinin "normal bir devlet" gibi davranış sergilemesi gerektiğinin altı çizilmektedir (Netanyahu, 2015).

Suudi Arabistan ile İsrail siyasi liderliğinin söyleminde İran'a yönelik stratejik anlatı ittifakına tanık olunan üçüncü kategori *terörizm* kategorisidir. Her iki ülke liderliği tarafından benzer tanımlama ve suçlamalara başvurulmakta, İran'ın "terör örgütlerini desteklediği" ve "dünyanın en önde gelen terör destekçisi devleti olduğu" temalarına sıklıkla yer verilmektedir. Terörizm ve şiddet, bölgesel güvenlik ve istikrarın bozulmasına neden olan ve temin edilememesinin önünde engel oluşturan temel bir sorun olarak gösterilmektedir. Bu sorunla mücadelenin en etkili yolunun bölge devletlerinin ve uluslararası toplumun ortak hareket etmesi gerektiği ve terörün mali ve düşünsel kaynağının kesilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır (Al-Jubeir, 2016; Al-Jubeir, 2017b; Netanyahu, 2020). Tahran yönetiminin terörizme mali ve fikri kaynak sağladığı ileri sürülmekte ve terörle mücadelede başarı elde edilmesi için İran'la mücadele edilmesine ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir (Abdulaziz, 2020, Farhan, 2020a Netanyahu, 2017). Bölgede güvenlik ve istikrarı bozan terör örgütleri olarak genellikle

Taliban, el-Kaide, Haşdi Şa'bi, Hizbullah, Ensarullah gösterilmekte, bu örgütlerin arkasında İran'ın bulunduğu savunulmaktadır (Al-Jubeir, 2017a; Netanyahu, 2016). İran'ın Afganistan, Irak, Suriye, Lübnan ve Yemen'de terörist örgütlere destek verdiği dile getirilmektedir. Tahran yönetiminin 2015'te imzalanan Nükleer Anlaşma uyarınca gevşetilen yaptırımlar sayesinde elde ettiği mali gelirleri bölgede terörist örgütlere kaynak olarak kullandığı öne sürülmektedir (Al-Jubeir, 2015b; Katz, 2019). İran yönetimi terör örgütlerine mali kaynak aktararak ve silah tedarikinde bulunarak (ağır silah ve balistik füze) söz konusu ülkelerde siyasi istikrarsızlığa ve iç savaşa sebebiyet vermekte, terörist örgütler aracılığıyla Suudi Arabistan ve İsrail'e saldırılar düzenlemektedir (Abdulaziz, 2020; Al-Jubeir, 2016; Netanyahu, 2017). Yine bu kapsamda, Suudi Arabistan ve İsrail'in 1979 İran Devrimi'nden bu yana "terörist rejim" ve "haydut devlet" olarak tanımladıkları İran'ın üstesinden gelmeye çalıştıkları belirtilmektedir (Al-Assaf, 2019; Netanyahu, 2016; Katz, 2019).

Dördüncü kategori olan *silahlanma* kategorisine bakıldığında da Suudi ve İsraili siyasi elitler arasında söylem birlikteliği göze çarpmaktadır. Bu kategori kapsamında İran'ın "nükleer silah üretmeye çalıştığı" ve "balistik füze üretiminde bulunduğu" ve dolayısıyla bölgesel silahlanmaya yol açtığı" olmak üzere üç ana ortak tema ön plana çıkmaktadır. İki ülke yönetimleri Nükleer Anlaşma'nın (2015) başarısız bir girişim olduğu, İran'ın nükleer silah programını tamamen sona erdirmediğini ve balistik füze üretimine dair her hangi bir engelleme getirmediğini savunmaktadır (Al-Jubeir, 2018a; Al-Assaf, 2019; Netanyahu, 2017). Nükleer Anlaşma imzalandıktan sonra İran'ın silahlanmasının önüne geçileceği ve saldırgan davranışlarının azalacağı yönündeki iyi niyetler boşa çıkmakla kalmadığı, İran daha fazla silahlanan ve daha fazla saldırgan davranan bir ülke haline geldiği vurgulanmaktadır. Riyad ve Tel Aviv'e göre İran, bir taraftan gizli bir şekilde nükleer programını ileri bir aşamaya taşıırken, diğer taraftan daha uzun menzilli yeni balistik füze denemeleri gerçekleştirmektedir. Ayrıca, bölgede kendinin destek sağladığı vekil gruplar ve terör şebekeleri İran'ın ürettiği ileri teknolojiye sahip ağır silahlar ve balistik füzelerle teçhiz edilmektedir (Abdulaziz, 2020; Netanyahu, 2015).

Suudi Arabistan ile İsrail siyasi elitleri arasında söylem birliğinin bulunduğu bir diğer kategori *yayılma* kategorisidir. Bu iki ülke siyasi liderlerinin konuşmaları bu kategori bağlamında değerlendirildiğinde, üç temel ortak tema üzerinden stratejik anlatı ittifakı yapıldığı görülmektedir. Orta

Doğu'da İran'ın "yayılmacı bölge siyaseti izlediği", "devrim ihracı politikası takip ettiği" ve "bölgede hegemon güç olmaya çalıştığı" yayılma kategorisinde tespit edilen ortak temalardır. 1979'da gerçekleşen devrimden beri İran'ın kendi ülkesinde gerçekleşen devrimi bölge ülkelerine ihraç etmeye çalıştığı ve bu nedenle bölgede istikrarsızlığa yol açtığı ifade edilmektedir (Al-Jubeir, 2017a; Al-Jubeir, 2018c; Netanyahu, 2018a). Ayrıca bu devrimden sonra İran'ın dış politika çizgisinin yayılmacılık ekseninde yeniden yapılandırıldığı dile getirilmektedir. Özellikle son dönemde nükleer anlaşma ve yaptırımların yumuşatılması gibi İran'a yönelik atılan iyi niyetli adımlar, Tahran yönetiminin yayılmacı politikalarını hayata geçirme için elverişli zemin hazırladığına dikkat çekilmektedir (Abdulaziz, 2020; Netanyahu, 2018b). Bunların yanında, İran'ın temel stratejik amacının bölgede hegemon güç statüsüne ulaşmak ve kendi dış politika hedef ve önceliklerini gerçekleştirebileceği bir bölgesel güç yapısı inşa etmeye çalıştığı belirtilmektedir (Al-Jubeir, 2018c; Netanyahu, 2017; Netanyahu, 2018a). İran'ın doğrudan kendi faaliyetleri ve kendine yakın silahlı gruplar vasıtasıyla bir dizi bölge ülkesinde siyasi nüfuz ve askeri varlık elde etmeye çaba harcadığı üzerinde durulmaktadır (Al-Assaf, 2018; Netanyahu, 2018b).

Suudi siyasi elitlerine göre "aydınlık vizyon" ve "karanlık vizyon" olmak üzere Orta Doğu'da iki rakip bölgesel vizyon rekabet halindedir. Suudi Arabistan "aydınlık vizyon", İran ise "karanlık vizyon" temsilciliği yapmaktadır. Bunlardan "aydınlık vizyon" bölgede herkesin barış içinde yaşayacağı, istikrar ve refahın hâkim kılınacağı bir bölgesel düzen tahayyülüne sahiptir. Öte yandan "karanlık vizyon" ise bölgede hegemon güç olmaya çalışan, devrim ihracında bulunan, bölgeyi istikrarsızlığa sürükleyen, terörizmi körükleyen ve mezhepçiliği yayan bir bölgesel bakış açısının uzantısıdır. Irak, Suriye, Yemen ve Lübnan'a baktığınızda söz konusu "karanlık vizyonun" sonuçlarının görülebileceği ifade edilmekte, Suudi Arabistan'ın İran'ın öncülüğünü yaptığı bu "karanlık vizyona" karşı mücadele yürüttüğü öne çıkarılmaktadır (Al-Jubeir, 2018c; Al-Jubeir, 2019; Al-Jubeir, 2017b). Benzer bir şekilde İsrail liderliği de İran'ın Orta Doğu'da istikrar ve düzeni bozan "kötü niyetli" emellerini hayata geçirmeye çalışan bir ülke olarak tanımlanırken, İsrail'i ise tam tersine bölgede barış, istikrar ve refahın inşası için gayret gösteren bir ülke şeklinde nitelendirmektedir. Bu siyasi seçkinlere göre İsrail, İran'ın "kötü niyetli" emellerine karşı mücadele yürütmektedir (Netanyahu, 2020).

Diğer taraftan *uluslararası ekonomi* kategorisine bakıldığında, iki ülke siyasi seçkinlerinin İran hakkında iki ortak tema üretiminde bulduklarına tanık olunmaktadır. İran'ın "uluslararası enerji arzını tehlikeye düşürdüğü" ve küresel ekonomiyi istikrarsızlığa sürüklediği" ileri sürülmektedir. Enerji arz güvenliğinin tehlikeye girmesi nedeniyle hem fiyatlar yükselmekte hem de enerji tedarikinde kesinti yaşanmakta, bu nedenle küresel ekonomi olumsuz etkilenmektedir. İran'ın bu iki temayla sunulmasına gerekçe olarak, Mayıs ve Haziran 2019 Umman Körfezi'nde petrol tankerlerine yapılan saldırılar ile Eylül 2019'da Aramco petrol tesislerine yönelik saldırılar gösterilmektedir. Söz konusu saldırıların arkasında İran ve onun desteklediği silahlı grupların yer aldığı savunulmaktadır (Al-Assaf, 2019; Farhan, 2020a; Katz, 2019). Bunun yanında *uluslararası ulaşım* kategorisine bakıldığında İran, "uluslararası deniz seyrüsefer güvenliğini tehdit eden" bir ülke olarak sunulmaktadır. Basra Körfezi'nden başlayıp Hürmüz Boğazı, Umman Körfezi, Aden Körfezi ve Babül Mendep Boğazı'ndan Kızıl Deniz'e ulaşan stratejik deniz güzergahında İran Devrim Muhafızları ve Ensarullah'ın saldırıları nedeniyle ulaşımın tehdit edildiği dile getirilmektedir (Al-Jubeir, 2018b; Al-Assaf, 2019; Netanyahu, 2018b).

Suudi Arabistan ve İsrail siyasi seçkinlerinin söylemlerinde *uluslararası hukuk* kategorisinde de ortak tema inşalarına rastlanmaktadır. Her iki ülke liderliği de dış politikada sergilediği tutum ve davranışlar sebebiyle İran'ın "uluslararası hukuku ihlal ettiği" ve BM kararlarına aykırı davrandığı" şeklinde suçlamalarda bulunmaktadırlar. Tahran yönetiminin uluslararası kurallara ve normlara saygı duyan "normal bir devlet" olmak ile uluslararası baskı ve caydırma ile karşı karşıya kalma arasında bir karar vermek zorunda olduğuna işaret edilmektedir. BM kuruluş şartı ve Güvenlik Konseyi kararlarına rağmen nükleer silah edinmeye çalıştığı, kitle imha silahları ürettiği, bölge ülkelerine saldırı eyleminde bulunduğu, diğer ülkelerin içişlerine karıştığı, terör örgütlerine silah temin ettiği, diplomatik temsilciliklere ve diplomatlara saldırılar düzenlediği iddia edilerek uluslararası norm ve kuralları açıkça ihlal eden bir ülke şeklinde sunulmaktadır (Al-Assaf, 2019; Netanyahu, 2015).

Öten yandan İnsan hakları kategorisi düzlemine bakıldığında, iki ülke siyasi seçkinlerinin öne çıkardığı üç ortak tema göze çarpmaktadır. İran, "kendi halkına yönelik baskı kuran", "bölge halkını mağdur eden" ve diktatörlük rejimi uygulayan" bir yönetim şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca

bu kategori altında her iki ülke siyasi elitlerinin de İran halkı ile İran rejimi arasında açık bir ayrıma gittiği gözlenmektedir. İran'a yönelik yürütülen mücadelenin İran halkına yönelik olmadığına, bilakis İran halkını maruz bıraktığı baskı ve zulümden kurtarmayı amaçladığına değinilmektedir. İran halkı ve toplumunun kadim bir medeniyet ve kültür geçmişine sahip olduğu hatırlatılmak suretiyle, mevcut rejimin uygulamaları nedeniyle yaşadığı zulüm ve mağduriyeti hak etmediğinin altı çizilmektedir. İran halkının bu rejime karşı mücadelesinde daima yanlarında bulunduğu söylenmektedir (Al-Jubeir, 2019; Netanyahu, 2017).

Son olarak *yaptırımlar* kategorisinde değerlendirme yapıldığında, iki ülke siyasi seçkinlerinin demeçlerinde büyük bir benzerlik gözlenmektedir. Bu kategoride İran'a yönelik "uluslararası yaptırımlar devam etmeli", "yatıştırma politikası terk edilmeli" ve "uluslararası baskı kurulmalı" şeklinde üç ana ortak tema tespit edilmektedir. Bu kategoride öne çıkan temalar bir bakıma önceki kategorilerde bölgede en temel sorun kaynağı olarak anlatılan İran'ın üstesinden gelinmesine dair takip edilmesi gereken politikayı ortaya koymakta ve çözüm önerisi sunmaktadır. Her şeyden önce, Nükleer Anlaşma uyarınca İran'a yönelik uygulanan yaptırımların kaldırılmasının ya da gevşetilmesinin doğru bir karar olmadığı yönünde net ifadeler bulunmaktadır. Yaptırımlar, İran'ın saldırgan ve yayılmacı dış politika tutum ve davranışlarının caydırılması ve cezalandırılması amacıyla uygulamaya konulduğu, İran'ın bu konuda geri adım atmadığı sürece yaptırımların kaldırılmasının söz konusu olmaması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Hatta Tahran yönetiminin saldırgan bölge siyasetini devam ettirdiği sürece, İran'a yönelik kapsamlı bir uluslararası baskı uygulanmasına ihtiyaç duyulduğuna işaret edilmektedir. Her iki ülke seçkinleri de Trump yönetiminin İran'a yönelik uygulamaya koyduğu "maksimum baskı" politikasına Avrupalı devletlerin destek vermesi çağrısı yapmaktadır. (Abdulaziz, 2020; Al-Assaf, 2019; Katz, 2019.).

Öte yandan her iki ülke seçkinleri de tarihsel olayları hatırlatarak benzer bir tarihi hataya düşülmemesi noktasında uluslararası toplumu uyarmaktadır. Nazi Almanya'sı ile Sovyet Rusya'sının Avrupa'daki saldırgan politikaları hatırlatılmakta, İran saldırganlığı karşısında tedbirlerin alınması gerektiğine değinilmektedir. 1930'larda İngiltere ve Fransa'nın Almanya'nın saldırgan ve yayılmacı dış politikası karşısında yatıştırma politikası izlemesinin II. Dünya Savaşı'na yol açtığı ve Avrupa'nın büyük bir tahribata uğradığı

uluslararası topluma hatırlatılmaktadır. Orta Doğu'da benzer bir savaşın önlenmesi için İran'ın saldırgan ve yayılcı dış politika çizgisi karşısında yatıştırma politikasının izlenmemesi gerektiği belirtilmektedir. Nazi Almanyası'na yönelik izlenen politika, Almanyanın daha da güçlenmesine ve daha saldırgan davranışlar sergilemesine yol açtığı uyarısında bulunmaktadır (Al-Jubeir, 2017a; Netanyahu, 2018b). İsrail tarafı, 2015'te İran'la imzalanan Nükleer Anlaşma ile 1938'de Almanyayla imzalanan ve Hitler'in yatıştırılması için Çekoslovakya'nın bir bölgesinin bırakılmasını öngören Münih Anlaşması arasında benzerlik kurmakta, bugün ise Orta Doğu'nun İran'ın yayılcılığına terk edilmeye çalışıldığı belirtilmektedir (Netanyahu, 2018a). Suudi tarafı ise 1917 Sovyet Devrimi ile 1979 İran Devrimi arasında benzerlik kurmakta, Avrupalı devletlerin Sovyet yayılcılığı karşısında maruz kaldığı baskının bir benzerine İran yayılcılığı karşısında Orta Doğu ülkelerinin maruz kaldığına dikkat çekmektedir. Bu nedenle İran'a yönelik uluslararası baskının derinleştirilmesi ve yaptırımların ağırlaştırılarak devam ettirilmesi arzu edilmektedir (Al-Jubeir, 2019).

5. Sonuç

Bu çalışma, Nükleer Anlaşma sonrası dönemde (2015-2020) Suudi Arabistan ve İsrail siyasi seçkinleri tarafından İran'a yönelik inşa edilen stratejik anlatıyı incelemeye çalıştı. Çalışma, iki ülke yönetimlerinin Tahran yönetimi hakkında inşa ettikleri stratejik anlatılarda bir ittifakın bulunup bulunmadığını ortaya çıkarmayı, eğer bulunuyorsa İran'ın hangi ortak temalarla ulusal ve uluslararası kamuoyuna sunulduğunu tespit etmeyi amaçlamaktaydı. Araştırma sürecinde İran'a yönelik stratejik anlatı inşası sürecinde iki ülke siyasi elitleri arasında bir ittifakın söz konusu olduğu ve İran hakkında son derece olumsuz bir anlam üretiminde bulunduğu sonucuna ulaşıldı. Arap-İsrail çatışması nedeniyle anlaşmazlık içinde bulunan ve diplomatik ilişkileri bulunmayan iki ülkenin (Suudi Arabistan ve İsrail), ortak tehdit (İran) karşısında benzer anlatı inşasında bulunduğu saptanması ve üretilen temaların tespit edilmesi çalışmanın özgün değerini oluşturmaktadır.

Nükleer Anlaşma sonrasında ortaya çıkan bölgesel denklemde İran'ın manevra alanının genişlemesi, Suudi Arabistan ve İsrail nezdinde büyük bir güvenlik kaygısı oluşturmaktaydı. Bu süreçte İran, söz konusu iki ülke ta-

rafından ortak tehdit şeklinde görülen bir ülke haline geldi. Dolayısıyla Riyad ve Tel Aviv yönetimleri, Arap-İsrail çatışması nedeniyle geçmişten beri süregelen anlaşmazlığı geri plana atarak, İran'ın bölgede genişleyen nüfuzunu ve artan güç kapasitesini dengelemeyi dış politika temel önceliği haline getirdiler. Söz konusu dış politika hedef ve önceliği Suudi Arabistan ve İsrail'i İran karşıtlığında aynı cepheye konumlandırmaktadır. Çalışma esnasında, Orta Doğu'da İran'a karşı takip edilen dengeleme politikasının başarıya ulaşması amacıyla Suudi Arabistan ve İsrail siyasi seçkinleri tarafından stratejik iletişim tekniklerinin etkin bir şekilde kullanıldığına tanık olundu. Benzer anlam üretiminde bulunan iki ülke elitlerinin İran'ı uluslararası toplum nezdinde oldukça olumsuz temalarla anlatma çabası içerisine girdikleri gözlemlendi. Olumsuz anlatı üretiminde bulunmak suretiyle Suudi Arabistan ve İsrail yönetimlerinin bir taraftan İran'a yönelik benimsedikleri tutum ve sergiledikleri davranışlarını uluslararası toplum nezdinde meşrulaştırmaya, diğer taraftan da uluslararası siyasete yön veren büyük güçleri İran üzerinde baskı kurmaya ikna etmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır.

İran hakkında inşa edilen stratejik anlatıya bakıldığında; “güvenlik”, “egemenlik”, “terörizm”, “silahlanma”, “yayıma”, “uluslararası ekonomi”, “uluslararası ulaşım”, “uluslararası hukuk”, “insan hakları” ve “yaptırım” kategorilerinde olmak üzere oldukça geniş bir yelpazede ortak anlatı üretiminde bulunduğu görüldü. İncelenen metinlerde İran; güvenlik tehdidi oluşturan, egemenlik ihlalinde bulunan, terör örgütlerini destekleyen, silahlanmaya giden, yayılmacı davranan, uluslararası ekonomi ve ulaşımı tehlikeye atan, uluslararası hukuk ve insan haklarını ihlal eden bir ülke olarak sunulmaktadır. Sürekli bir şekilde İran'ın normal bir devlet olmadığı, tüm sorunların kaynağında bulunduğu işlenmektedir. Üstelik İran, sadece bölgenin değil, tüm dünyanın güvenlik, istikrar ve refahını tehlikeye atan saldırgan bir güç merkezi olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle, uluslararası toplumun İran'a yönelik yatıştırma politikasından vazgeçmesi gerektiği, uluslararası yaptırımlar uygulanarak İran'ın kontrol altında tutulmasına ihtiyaç duyulduğu mesajı verilmektedir. Aksi takdirde İran'ın saldırgan ve yayılmacı dış politikasını gözden geçirmesinin mümkün olmadığı belirtilmektedir.

Beyan

Bu makale etik kurul kararından muaftr. Çalışmada katılımcı bulunmamaktadır. Çalışma için herhangi bir kurum veya projeden mali destek alınmamıştır. Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar atışması bulunmamaktadır. Telif hakkına sebep olacak bir materyal kullanılmamıştır.

Disclosure

The article is exempt from the Ethics Committee Decision. There are no participants. The author received no financial support from any institution and there's no conflict of interest. No material subject to copyright is included.

Kaynakça

- Abdulaziz, S. (2020). 6th Plenary Meeting. *United Nations General Assembly 2020*. <https://undocs.org/en/A/75/PV.6>
- Al-Assaf, I. (2019). 8th Plenary Meeting. *United Nations General Assembly 2019*. <https://undocs.org/en/A/74/PV.8>
- Al-Jubeir, A (2016). Statement by Adel bin Ahmed Al-Jubeir. *Munich Security Conference 2016*
- Al-Jubeir, A (2017b). 11th Plenary Meeting. *United Nations General Assembly 2017*. <https://undocs.org/en/A/72/PV.20>
- Al-Jubeir, A. (2015a). 24th Plenary Meeting. *United Nations General Assembly 2015*. <https://undocs.org/en/A/70/PV.24>
- Al-Jubeir, A. (2015b). 11th Regional Security Summit. *International Institute for Strategic Studies*. <https://www.iiss.org/events/manama-dialogue/manama-dialogue-2015>
- Al-Jubeir, A. (2017a). Statement by Adel bin Ahmed Al-Jubeir. *Munich Security Conference 2017*. <https://securityconference.org/en/medialibrary/asset/adel-bin-ahmed-al-jubeir-1709-12-02-2016/>
- Al-Jubeir, A. (2018a). Statement by Adel bin Ahmed Al-Jubeir. *Munich Security Conference 2018*. <https://securityconference.org/mediathek/asset/adel-bin-ahmed-al-jubeir-1155-18-02-2018/>
- Al-Jubeir, A. (2018b). 13th Plenary Meeting. *United Nations General Assembly 2018*. <https://undocs.org/en/A/73/PV.13>
- Al-Jubeir, A. (2018c). 14th Regional Security Summit, *International Institute for Strategic Studies*. <https://www.iiss.org/events/manama-dialogue/manama-dialogue-2018>
- Al-Jubeir, A. (2019). 15th Regional Security Summit. *International Institute for Strategic Studies*. <https://www.iiss.org/events/manama-dialogue/manama-dialogue-2019>
- Antoniades, A., Miskimmon, A. & O'Loughlin, B. (2010). Great power politics and strategic narratives. *Center for Global Political Economy, Working Paper, (7)*. <https://doi.org/10.4324/9781315770734>

- Bilgin, R. K. (2018). Media and narrative in the relationship between war and society: a movie review. İçinde Emrah D. ve Nuran Ö. (Ed.), *Issues in Communication, Media and Public Relations*. (s.117-128). IJOPEC Publication.
- Farhan, F. (2020). 16th Regional Security Summit. *International Institute for Strategic Studies*. <https://www.iiss.org/events/manama-dialogue/manama-dialogue-2020>
- Farhan, F. (2020). A Conversation with Prince Faisal bin Farhan Al Saud. *Munich Security Conference 2020*. <https://securityconference.org/media/asset/prince-faisal-bin-farhan-al-saud-20200215-1745-2/>
- Freedman, L. (2006a). Network, culture and narratives. *Adelphi Paper*, 45(379), 11-26. <https://doi.org/10.1080/05679320600661640>
- Hallahan, K., Holdzhausen, D., Ruler, B., Vercic, D. & Sriram, K. (2007). Defining strategic communication. *International Journal of Strategic Communication*, 1(1), 3-35. <https://doi.org/10.1080/15531180701285244>
- Holtzhausen D. & Hallahan K. (2015). Strategic communication: opportunities and challenges of the research areas. İçinde Derina H., Ansgar Z. (Ed.), (s.3-17). *Routledge Handbook of Strategic Communication* Routledge.
- Jankowski, B. (2013). War narratives in a world of global information age France and the war in Afghanistan. *IRSEM Paper*, (8). file:///C:/Users/Sau/Downloads/Paris%20Paper%20n%C2%B08.pdf
- Katz, I. (2019). 8th Plenary Meeting. *United Nations General Assembly 2019*. <https://undocs.org/en/A/74/PV.8>
- Krebs, R. (2015). *Narrative and the making of U.S national security*. Cambridge University Press.
- Madisson, M. & Ventsel, A. (2021). *Strategic conspiracy narrative*. Routledge.
- Miskimmon, A., O'Loughlin, B. & Roselle, L. (2013). *Strategic narratives: Communication power and the new world order*. Routledge.
- Miskimmon, A., O'Loughlin, B. ve Roselle, L. (2017). *Forging the world: strategic narratives and international relations*. Michigan University Press.

- Netanyahu, B. (2015). 22nd Plenary Meeting. *United Nations General Assembly 2015*. <https://undocs.org/en/a/70/pv.22>
- Netanyahu, B. (2016). 14th Plenary Meeting. *United Nations General Assembly 2016*. <https://undocs.org/en/A/71/PV.14>
- Netanyahu, B. (2017). 4th Plenary Meeting. *United Nations General Assembly 2017*. <https://undocs.org/en/A/72/PV.4>
- Netanyahu, B. (2018a). Speech by Benjamin Netanyahu. *Munich Security Conference 2018*. <https://securityconference.org/en/msc-2018/speeches/>
- Netanyahu, B. (2018b). 10th Plenary Meeting. *United Nations General Assembly 2018*. <https://undocs.org/en/A/73/PV.10>
- Netanyahu, B. (2020). 14th Plenary Meeting. *United Nations General Assembly 2020*. <https://undocs.org/en/A/75/PV.14>
- Nissen, T. (2015). *The weaponization of social media*. Royal Danish Defence, 2015.
- Paterson M. & Monroe, R. (1998). Narrative in political science. *Annual Review in Political Science*, 1, 315-331, <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.1.1.315>
- Ringmose J. ve Børgesen, B. (2011). Shaping public attitudes towards the deployment of military power: NATO, Afghanistan and the use of strategic narratives. *European Security*, 20(4), 505-528. <https://doi.org/10.1080/09662839.2011.617368>
- Roselle, L. (2006a). *Media and the politics of failure*, Palgrave.
- Roselle, L., Miskimmon, A. & O'Loughlin, B. (2014). Strategic narrative: a new means to understand soft power, *Media, War and Conflict*, 7(1), 70-84. <https://doi.org/10.1177/1750635213516696>
- Suganami, H. (1999). Agent, structures, narratives. *European Journal of International Relations*, 5(3), 365-386. <https://doi.org/10.1177/1354066199005003004>
- Zaharna, R. (2010). *Battles to bridges: U.S strategic communication and public diplomacy after 9/11*. Palgrave Macmillan.